

EEN STERKE BASIS HEEFT VERBINDING NODIG

Hannah Arendt: 'Je zet kinderen niet alleen OP de wereld, je moet ze ook IN de wereld zetten'.

Al voordat een kind geboren wordt, hoort het erbij en eenmaal geboren start het uitdagende avontuur naar volwassenheid. Kinderen opvoeden doen ouders niet alleen, je hebt er een heel 'dorp' voor nodig: 'It takes a village to raise a child'. Dat dorp is de opvoed-omgeving, een basis. En gezond, veilig en kansrijk opgroeien van kinderen vraagt om een sterke basis.

Wat is die basis, wat maakt haar sterk en waarom is dat belangrijk? Naast het sociale netwerk rond het kind en haar ouder, spelen school en kinderopvang een belangrijke rol. En het versterken ervan? Daar dragen pedagogische kwaliteit, ontschotten, maatschappelijk betrokken voorzieningen en lange-termijn denken aan bij.

WAT IS EEN PEDAGOGISCHE BASIS EN WAAROM IS ZE BELANGRIJK?

Ouders zijn heel belangrijk voor een positieve ontwikkeling van kinderen. Maar ze doen het niet alleen: mensen om hen heen hebben daarin ook een rol en invloed. Familie, vrienden en buurtgenoten vormen een netwerk rondom een gezin. Zij leven mee, houden een oogje in het zeil, delen de zorg voor kinderen, helpen en ondersteunen.

Daarnaast zijn er de kinderopvang, peuterspeelzaal en school die deel uitmaken van het dagelijks leven van kinderen en gezinnen. Pedagogisch medewerkers en leraren hebben een taak in het ontwikkelen, opvoeden en bijbrengen van normen en waarden.

Dan zijn er ook nog opvoeders in de omgeving daaromheen: het kinder- en jongerenwerk, sportverenigingen, cultuurverenigingen en andere voorzieningen voor de vrijetijdsbesteding. Bij elkaar vormen al deze mensen en voorzieningen de basis voor de positieve ontwikkeling van kinderen.

De pedagogische basis is de sociale omgeving waarin kinderen en jongeren opgroeien en bestaat grofweg uit twee lagen:

- informele: familie, vrienden- en kennissenkring, de buurt en geloofsgemeenschappen;
- formele: kinderopvang, peuterspeelzalen, school, kind- en jongerenwerk (buurt-welzijnswerk), sport- en cultuurverenigingen en vrijetijdsvoorzieningen, ook wel de pedagogische basisvoorzieningen genoemd.

Waarom is die basis belangrijk? Marianne Riksen-Walraven (2000) deed er veel onderzoek naar: wat is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen? Zij formuleerde vier pedagogische hoofddoelen die helder weer-geven waarom die pedagogische basis zo fundamenteel, belangrijk en nodig is:

- versterken van persoonlijke competentie zodat een kind weerbaar, flexibel en met zelfvertrouwen en veerkracht kan functioneren;
- versterken van sociale competentie zodat een kind zich als individu kan positioneren en manifesteren tussen anderen op een sociale, empathische en respectvolle manier;
- overdragen van sociale leefregels, waarden en normen, zodat een kind - zoals Hannah Arendt zegt - letterlijk en figuurlijk in deze wereld wegwijst wordt gemaakt.

DE ROL VAN SCHOOL EN KINDEROPVANG IN EEN STERKE BASIS

Alle kinderen gaan naar de basisschool. Veel kinderen gaan enkele dagen per week naar de opvang: dagopvang, gastouder of bso. School en kinderopvang zijn dan ook onderdeel van het dagelijkse leven van kinderen en ouders. De school is voor kinderen een leer- en leefgemeenschap. Het samen spelen, leren, ontdekken en experimenteren, muziek, sport, cultuur; allemaal belangrijk voor hun ontwikkeling en socialisatie. Voor veel ouders is de school een dagelijkse ontmoetingsplaats. Het is een belangrijk sociaal knooppunt, een centrale plaats in de buurt.

De kinderopvang staat vaak wat anders op de kaart. Een variatie van grote en kleine organisaties op uiteenlopende locaties.

Samen met school in één gebouw, of juist kleinschalig in het buitengebied op de boerderij. Anders dan onderwijs is kinderopvang meer vraag-gestuurd, klantgericht: wat vinden ouders belangrijk voor hun kinderen; welke dienstverlening wensen zij? Jaren was de rol van de kinderopvang 'slechts' arbeidsmarktinstrument, inmiddels is het bijdragen en stimuleren van kindontwikkeling een minstens zo belangrijke opdracht.

Met de Wet Innovatie Kwaliteit Kinderopvang (IKK, 2018) heeft de overheid het bepalen van kwaliteitscriteria nog meer geëxpliciteerd. In het onderwijs-achterstandenbeleid en voor- en vroegschoolse educatie neemt kinderopvang de voorschoolse educatie voor haar rekening (mits daarvoor gekwalificeerd). Kinderopvang heeft daarmee in de pedagogische basis een volwaardige positie als basisvoorziening voor opgroeien en opvoeden.

Zo groeien kinderopvang en onderwijs als pedagogische voorziening steeds meer naar elkaar toe. Het aantal Integrale Kindcentra (IKC) waar de samenwerking zichtbaar en merkbaar vorm krijgt, maakt een stijgende ontwikkeling door.

WAAROM DE BASIS VERSTERKEN?

Een sterke pedagogische basis werkt beschermend. Het kan voorkomen dat gewone, alledaagse opgroei- en opvoedvragen uitgroeien tot (ernstige) problemen. Want opvoeden is niet altijd gemakkelijk, soms is het een hobbelig pad. Wanneer ouders zich gesteund voelen, kan het ouderschap 'ontspannen'.

Familie, vrienden en buurtgenoten leven mee, delen de zorg voor de kinderen, helpen en ondersteunen waar nodig. Die steun is essentieel voor een sterke pedagogische basis. Pedagogische medewerkers en leraren zijn professionals en kunnen laagdrempelig adviseren over opvoedvragen, ondersteunen en extra aandacht geven aan kinderen bij achterstanden of signalen.

Het versterken van de basis heeft ook een belangrijke intrinsieke betekenis. Het is een uitwerking van de fundamentele waarden, vastgelegd in de rechten van het kind, dat kinderen en jongeren zo gezond, veilig en kansrijk mogelijk moeten kunnen opgroeien. Een sterke basis is een opvoedomgeving die de vier pedagogische hoofddoelen van Riksen-Walraven (2000) kan realiseren.

WAT VERSTERKT DE BASIS VERDER?

Een huis bouw je niet op los zand, een fundering heeft verbinding nodig. Dat geldt ook voor een pedagogische basis. Zonder onderlinge verbondenheid zijn school, kinderopvang, en ook ander voorzieningen zoals centrum voor jeugd en gezin, kinderwerk of wijkteam, losse onderdelen. Wat verbindt en versterkt?

- pedagogische kwaliteit in de kinderopvang;
- ontschotten en samenwerken;
- maatschappelijke betrokkenheid;
- lange termijn denken.

PEDAGOGISCHE KWALITEIT IN DE KINDEROPVANG

Voor kinderen en de ontwikkeling van hun brein zijn de eerste jaren heel belangrijk. Die eerste jaren geven een soort van blauwdruk voor de sociaal emotionele en cognitieve ontwikkeling. De manier waarop er voor hen wordt gezorgd en de mate waarin ze worden gestimuleerd heeft daar een bepalende invloed op. Zorgen voor en investeren in goede pedagogische kwaliteit door de kinderopvang draagt bij aan het versterken van de pedagogische basis.

In de Wetgeving voor kinderopvang zijn de pedagogische hoofddoelen van Rixsen-Walraven leidend voor de pedagogische kwaliteit. Sinds vorig jaar zijn er extra regels voor de opvang van baby's. De pedagogisch coach heeft haar intrede gedaan op de werkvloer zodat pedagogisch medewerkers zich blijvend versterken in hun vak.

De regels zijn nog niet zo lang van kracht (2020) maar bieden volop perspectief om de pedagogische kwaliteit blijvend te versterken vanuit de vraag: Krijgen kinderen bij ons wat zij voor hun welbevinden en ontwikkeling nodig hebben?

Dat antwoord komt ook ten goede aan ouders. Pedagogisch professionals in de kinderopvang kunnen laagdrempelig ondersteuning bieden aan ouders bij de opvoeding, door plezier, tips en ervaringen te delen, door elkaar te helpen bij zorgen of vragen over een kind.

SAMENWERKEN EN ONTSCHOTTEN

Een huis bouw je niet op los zand, een fundering heeft verbinding nodig. Die verbinding komt tot stand door de schotten tussen de verschillende werkvelden op te heffen en interprofessioneel samen te werken. Ontschotten: het is al lang een sleutelwoord bij

samenwerkingsprojecten en ikc-vorming, maar het blijft aandacht vragen. Wat voor kinderen geldt, geldt voor ons volwassenen soms ook: blijven herhalen.

Samenwerkende organisaties en professionals moeten zich willen en kunnen verbinden aan elkaar. Zorgen voor onderling afstemmen, samenwerken en inhoudelijk op elkaar aansluiten. Dat gaat over commitment, gedeelde doelen en ambities, gedeelde waarden en over het belang van kinderen en hun opvoedomgeving staat centraal.

Nog te vaak blijkt dat samenwerken tussen partijen stuit op eigen grenzen, eigen jargon, blinde vlekken. 'Het kind staat centraal' staat bij nagenoeg alle kindvoorzieningen in de visie en als belangrijke kernwaarde. En toch, als puntje bij paaltje komt, blijkt nog regelmatig dat het eigen organisatiebelang net iets meer voor gaat.

MAATSCHAPPELIJK BETROKKEN

In 2020 verscheen een onderzoek van Willeke van der Werf over het Nederlandse hybride stelsel voor kinderopvang. Zij laat met haar onderzoek zien dat '[...] een combinatie van professioneel kwaliteitsstreven met een waarden-gedreven sociaal missionaire strategie samengaat met hoger pedagogische proceskwaliteiten een inclusiever klimaat in de kinderopvang' (Van der Werf, 2020, p. 172-173). Met andere woorden: maatschappelijke inbedding en betrokkenheid bij de opvoed-omgeving versterken de pedagogische kwaliteit. Dat is een mooie constatering en dat geldt ongetwijfeld ook voor de pedagogische kwaliteit van een school. Belangrijk ook voor gemeentes, voor de leefbaarheid in woonkernen en wijken, voor samenhangend jeugdbeleid.

LANGE TERMIJN DENKEN

Hoe ziet de wereld van kinderen van nu er over 40 jaar uit, wanneer zij verantwoordelijk zijn voor de samenleving? En wat vraagt dat van ons als professionals, bestuurders en beleidsmakers van nu?

Het vraagt verbeeldingskracht om antwoord te geven op die vragen, maar het is onze verantwoordelijkheid om ook daarbij stil te staan. Het vraagt de moed om te durven denken op de lange termijn. De bereidheid om als samenleving verantwoordelijkheid te dragen, moeilijke beslissingen te nemen en ook het belang voor de volgende generatie(s) voor ogen te houden.

Kindontwikkeling is mensontwikkeling is maatschappijontwikkeling.

LITERATUUR

Riksen-Walraven, M. (2000). *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang (oratie)*. Vossiuspers AUP.

Werf, W. (2020). *Diversiteit, inclusie en kwaliteit in het hybride kinderopvangstelsel in Nederland: Organisaties als intermediar tussen beleid en praktijk*.

OVER DE AUTEUR

Els Geeris is werkzaam bij het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) als senior adviseur vakmanschap en professionalisering kinderopvang, icc en sterke basis.

VERDER LEZEN

Op de website van het NJI staan een aantal mooie artikelen over dit thema:

Kalis, E. (2020). *Samen opvoeden?! Het belang van medeopvoeders voor ouderschap en opvoeden*.

<https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/NJi-Publicaties/Samen-opvoeden>

NJI (2019). *Groeiend jeugdzorggebruik: duiding en aanpak*. <https://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-van-het-NJi/Groeiend-jeugdzorggebruik-duiding-en-aanpak>

Inez, D. Yperen, T. van, Valkestijn, M. (2018) *Top tien beschermende factoren voor een positieve ontwikkeling van jeugdige*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Top-tien-positieve-ontwikkeling-jeugd.pdf>

Snijder, M. (2015). *Samen om het kind: Een sterke basis*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Samen-om-het-kind-Deel-1-Een-sterke-basis.pdf>